SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:989

av Victoria Tiblom (SD)

Stärkt skydd mot ekonomiskt våld mot och utnyttjande av äldre

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet mot ekonomiskt våld mot och ekonomiskt utnyttjande av äldre och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa tydligare nationella rutiner för att upptäcka, dokumentera och förebygga ekonomiskt våld mot äldre inom vård och omsorg samt socialtjänst och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka äldres möjligheter till stöd och hjälp när de utsatts för ekonomiskt utnyttjande, inklusive juridisk och ekonomisk rådgivning, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Äldre människor ska kunna leva sina liv med trygghet, värdighet och självbestämmande. Att bli äldre får aldrig innebära att man förlorar kontrollen över sina egna pengar, tillgångar eller ekonomiska beslut. Ändå förekommer det att äldre utnyttjas ekonomiskt av personer i sin närhet eller av andra som drar nytta av deras förtroende och beroendeställning.

Ekonomiskt våld och utnyttjande av äldre kan ta sig många uttryck. Det kan handla om att en närstående tar kontroll över bankkonton, pension eller andra inkomster, använder den äldres bank-id utan samtycke, förmår personen att skriva under lån eller gåvor, eller på andra sätt tillägnar sig pengar och egendom. Det kan också handla om att en äldre person pressas att betala återkommande utgifter åt andra eller hindras från att själv bestämma över sin ekonomi.

Polismyndigheten beskriver ekonomiskt våld som bland annat kontroll över en persons pengar, tvång till skuldsättning och kontroll över bank-id, e-post och telefonnummer. Det visar att ekonomiskt våld inte enbart handlar om traditionella bedrägerier, utan också om kontroll och maktutövning i nära relationer.

Äldre personer kan befinna sig i en särskilt utsatt situation. Hög ålder kan innebära ett ökat beroende av anhöriga eller andra personer för att hantera vardagliga ärenden, betala räkningar och sköta kontakter med myndigheter och banker. Den som är beroende av hjälp kan ha svårt att upptäcka eller protestera mot att någon går över gränsen. För personer med kognitiv svikt eller demenssjukdom kan situationen vara särskilt komplicerad.

Förövaren behöver inte heller vara en okänd bedragare. Det kan vara en familjemedlem, en partner, en bekant eller någon annan som den äldre har förtroende för. Just när förövaren är en närstående kan det vara svårt att berätta vad som hänt, inte minst av rädsla för att förlora den hjälp och kontakt som personen är beroende av.

Konsekvenserna kan bli omfattande. Den äldre kan förlora besparingar som byggts upp under ett helt liv, drabbas av skulder eller få sin ekonomiska trygghet förstörd. För den som lever på pension kan även relativt begränsade ekonomiska förluster få stora följder för möjligheten att betala boende, mat, läkemedel och andra nödvändiga utgifter.

Det är därför viktigt att samhällets arbete inte begränsas till att informera äldre om hur de ska skydda sig mot telefonbedrägerier och falska myndighetskontakter. Även det ekonomiska våld som sker inom familjen och i andra förtroenderelationer måste uppmärksammas.

Socialtjänsten och äldreomsorgen har viktiga möjligheter att upptäcka utsatthet. Personal kan exempelvis uppmärksamma om en äldre person plötsligt saknar pengar, inte längre har tillgång till sitt bankkonto, verkar rädd för att fatta egna ekonomiska beslut eller uttrycker oro över en närståendes agerande. Sådana signaler behöver kunna tas på allvar och följas upp på ett tryggt och rättssäkert sätt.

Socialstyrelsen har tagit fram kunskapsstöd och utbildningsmaterial om våld mot äldre. Det är viktigt att detta arbete utvecklas ytterligare och att kunskapen om ekonomiskt våld blir en naturlig del av kompetensen hos personal inom äldreomsorg, socialtjänst och annan verksamhet som möter äldre.

Det behövs tydligare nationella rutiner för hur misstänkt ekonomiskt våld ska upptäckas, dokumenteras och hanteras. Det bör också finnas tydliga kontaktvägar mellan socialtjänst, polis, banker och andra berörda aktörer. Den äldre ska kunna få hjälp utan att själv behöva förstå vilka myndigheter eller organisationer som ansvarar för olika delar av problemet.

Vidare behöver den som har utsatts få bättre möjligheter att återta kontrollen över sin ekonomi. Det kan handla om hjälp att spärra eller återställa tillgång till banktjänster, få obehöriga transaktioner utredda, bestrida skulder som uppkommit genom otillbörlig påverkan och få juridisk rådgivning. Stödet måste utformas så att den äldre inte lämnas ensam med konsekvenserna av någon annans agerande.

Samtidigt måste åtgärderna värna den äldres självbestämmande. Att en person är gammal eller har en funktionsnedsättning innebär inte att andra ska ta över rätten att bestämma över personens ekonomi. Insatser ska utgå från den enskildes vilja, behov och rättigheter. Skydd mot utnyttjande får aldrig bli en förevändning för att begränsa äldre människors självständighet.

Ett samhälle som värnar sina äldre måste också värna det de har arbetat och sparat ihop under ett helt liv. Ingen ska behöva känna sig otrygg i sitt eget hem eller vara rädd för att den egna pensionen och besparingen ska försvinna genom påtryckningar eller utnyttjande från någon man borde kunna lita på.

Regeringen bör därför vidta åtgärder för att stärka skyddet mot ekonomiskt våld och utnyttjande av äldre, förbättra möjligheterna att upptäcka utsatthet och säkerställa att den som drabbas får konkret stöd att återta kontrollen över sin ekonomi.

Victoria Tiblom (SD)